

ДЕМОКРАТІЯ VS АВТОКРАТІЯ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Буряченко О. В.,

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та політології
Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0001-5308-2570
voua@ukr.net*

У статті аналізується та розглядається питання російсько-української війни як глобального виклику та еволюції демократії. Проведене дослідження із зауваженого питання є складовою наукового дослідження «Формування нової глобальної системи безпеки: російсько-українська війна як фактор еволюції світової політики».

Дослідження аналітичних звітів, документів, міжнародних угод, законодавчих актів, наукових позицій дало можливість охарактеризувати закономірні тенденції, які дозволяють автору прийти до висновку, що російсько-українська війна стала глобальним викликом для демократії у світі. Також, автор приходить до висновку, що повномасштабний наступ Росії на Україну 24 лютого 2022 року, вплинув на міжнародні норми, що може зрештою знизити хвилю авторитарних загроз, які останні десять років посилювалися. Поєднання моральної ясності та екзистенційної небезпеки виявилися потужною сумішшю у мотивації європейських держав до дій, ознаменувавши глибоке зрушення в їх політиці. Разом з тим, автор звертає увагу, що серед дослідників є побоювання, що наратив «захист демократії», який зараз на тлі російсько-української війни став стратегією «демократії проти автократії», після війни стане другорядним. Схеми «демократія проти автократії» набуває форми мобілізуючого наративу для стратегічних політик – таких як зусилля щодо припинення залежності від російських енергоресурсів або збільшення витрат на безпеку, які не обумовлені ідеологічною прихильністю до підтримки демократії як такої. Зазначимо, більш послідовне злиття геостратегії та демократії вимагатиме від західних держав значно збільшити свої дипломатичні зусилля та ресурси для підтримки демократичних принципів та норм. Так, ми спостерігаємо поступальний процес посилення і консолідації колективного Заходу щодо Росії, яка є сьогодні закритою автократією, країною, яка володіє ядерною зброєю, яка є членом РБ ООН і яка напала на демократичну Україну при тому будучи одним із гарантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) і дозволила собі вдаватися до політики ядерного шантажу. Але, західна стратегія проти Росії – це далеко не те саме, що й демократична стратегія. Постає питання наскільки демократії зможуть консолідуватися і призупинити наступ автократії. Зокрема автор зазначає, у світової спільноти є багато питань до ООН, та акцентує увагу, що нинішня ООН не відповідає нормативним канонам ліберальної демократії. Створена у 1945 році після Другої світової війни система колективної безпеки, яка базується на Статуті ООН, себе вичерпала. Отже, повинна бути запропонована зовсім нова конфігурація архітектури світової безпеки, яка б відповідала сучасним викликам кризових ситуацій світового політичного процесу та закрила питання «подвійних стандартів». Відстоювала та забезпечувала принципи, що демократія, розвиток і права людини є взаємозалежними та взаємодоповнюючими.

Автор звертає увагу на те, що саме Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, і яка зараз на передовій захисту демократії, має беззаперечне право на пропозиції світовому товариству свого бачення нової світової системи безпеки, яка б дійсно відстоювала і забезпечувала демократичні принципи рівності, інклюзивності та солідарності, а також забезпечила баланс світової архітектури безпеки.

Ключові слова: російсько-українська війна, демократія, автократія, міжнародна безпека, архітектура світової безпеки, ООН, Україна, Росія, ЄС, США.

Постановка проблеми. «Сьогодні ми відзначаємо 15-ий Міжнародний день демократії. Проте сьогодні у світі демократія потерпає. Громадянський простір звужується. Недовіри та дезінформації стає більше. А поляризація підриває демократичні інститути. Пора бити тривогу». З таким зверненням до світової спільноти звернувся генеральний секретар ООН Антоніо Гутерриш у Міжнародний день демократії, 16 вересня 2022 року. Таке занепокоєння дійсно є слухним. Як зауважує Інститут Демократії – світовий політичний процес переживає складний час дедемократизації. За останніми соціологічними дослідженнями, рівень демократії у світі за останні кілька років знизився до ситуації 1986 року, яка була напередодні «катастрофи комунізму», а саме розпаду СРСР (Democracy report, 2023). Дослідники б'ють на сполох і наводять докази того, що хвиля автократизації набирає обертів. Кількість закритих автократій вже перевищує кількість ліберальних демократій, оскільки разом із загальним зростанням населення у світі, кількість населення, що живе в умовах обмежень демократії, автократичних режимах і диктатурах, зросла з 2012 року, з 46% до 72%. Вперше за понад два десятиліття – у світі налічується більше закритих автократій, ніж ліберальних демократій. «Їх число не було таким малим з 1973 року за 50 років», зауважує С. Ліндберг, директор Інституту демократії (Lindberg, 2022).

Зазначимо, занепад демократії, це глобальна тенденція. На світовій політичній карті політичні режими повертають на рейки авторитаризму або, як мінімум, погіршують якість своїх демократичних інституцій. Автократизація, це глобальна тенденція, яка проявляє себе на всіх рівнях: автократії стають жорсткішими, демократії – менш демократичними, перехідні країни дрейфують убік авторитаризму. На цьому, також, зауважують автори дослідження міжнародного проекту V-Dem («Varieties of democracy» – «Розмаїття демократії»). Дослідники V-Dem констатують, що ренесанс авторитаризму спостерігається і переважає у всіх географічних регіонах світу, а ознаки дедемократизації притаманні різним типам режимів. Світ невірних режимів зрушується у напрямку більшого авторитаризму. Так, нестійкі електоральні демократії трансформуються в електоральні автократії (Сальвадор, Угорщина та Індія), а тривалі електоральні авторитаризми стають закритими автократіями (Буркіна-Фасо, Філіппіни, Росія). Також, зауважують автори, що дуже важливо, погіршується якість демократичних інституцій і посилюються авторитарні елементи у стійких демократіях (Бразилія, Польща, Греція, США, Гана). Нині у світі побільшало «закритих» автократій. Лише за останні два роки дев'ять країн перетворилися на «закриті» автократії: Афганістан, Чад, Гвінея, Гаїті, Іран, Малі, М'янма, Туркменістан та Узбекистан. Загалом за підсумками 2022 року 42 країни зрушили у бік автократії і лише 14 країн переживали демократизацію, тобто рух у зворотному напрямку – до полюса ліберальної демократії. Слід зауважити, сьогодні 72% людства (5,7 млрд.), проживають у країнах з авторитарним режимом, з них 2,2 млрд живуть у «закритих автократіях», за повної відсутності громадянських прав і свобод, і лише 1,1 млрд – у країнах з повною демократією. Дослідники звертають увагу, що автократизація, сьогодні, схожа на епідемію – режими та суспільства переймають одне в одного одні і самі прийоми: практику дезінформації, токсичну суспільну поляризацію, боротьбу з «дезінформацією» як інструменти цензури. Демократичний опір цим тенденціям існує, але або поки не досягає успіху, як в Ірані, або досягає, але в не найбільших впливових країнах, а тому також не змінює загальної картини (Democracy report, 2022).

Зазначимо, максимальний вплив на підсилення у світі автократії, з чим погоджуються всі дослідницькі інститути з питання демократичних процесів, стався у зв'язку з війною, яку Росія почала проти України 2014 році. Ця війна стала тим каталізатором, який кардинально загострив розрив між демократіями та автократіями. Пікової точки цей розрив набув обрисів після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року. І цьому є ґрунтовне підтвердження. Серед однієї із важливих тем західних урядів та більшої частини риторики коментарів звучать наративи, що вторгнення Росії в Україну загострило напруженість між демократіями та автократіями та зробило цей розкол важливим при структуруванні міжнародної системи. «Те, що відбувається в Україні, матиме наслідки для виживання демократії в усьому світі. У багатомісячній боротьбі між самодержавством і демократією, між диктатурою і свободою Україна зараз є лінією фронту – і нашою лінією фронту теж» (Applebaum, 2022). «Це початок нової ери політики неприкритої сили. І те, що демократичні країни втрачають свою владу» (Mounk, 2022). Мунк, також, відмічає, що диктатори по всьому світу починають знімати маски, виявляючи авторитарні тенденції та вивільняючи величезну військову міць для досягнення імперських цілей. Проблема, зазначає він, полягає в тому, що «багато демократій зараз виділяються гострими розбіжностями і стикаються з внутрішніми викликами своєї стабільності», що ускладнює міжнародну відповідь на таку силову тактику.

Отже, ми можемо обґрунтовано зауважити – нинішній світ з кожним роком стає менш демократичним. Кількість країн, що підтримують якісну демократію, продовжує скорочуватись, а кількість людей, які живуть в умовах авторитарного правління, продовжує зростати. Враховуючи, що зауважені тенденції не показують жодних ознак послаблення, цей демократичний спад може тривати і у майбутньому, що є вкрай небезпечною тенденцією, і може мати мультиплікаційний ефект, а саме,

негативний вплив на безпековий компонент архітектури світової системи безпеки, що в свою чергу буде впливати на порушення безпекової рівноваги у світі. І не потрібно забувати про такий компонент архітектури світової безпеки як ядерний компонент (ядерна зброя, ядерна енергія). Система контролю над яким зараз переживає чи не найскладнішу кризу в своїй історії. Отже, ми можемо зазначити, що повномасштабна війна, яку розпочала Росія проти України стала важливим викликом демократії у світі. І зараз перед світовою спільнотою стоїть питання – демократія та автократія, хто кого?

Тому **метою даною статті** є спроба дослідити та проаналізувати питання російсько-української війни як глобального виклику та еволюції демократії; дослідити кризові точки, які призвели до послаблення демократії та тенденції посилення автократії, що може мати негативні наслідки для світової системи безпеки; оцінити можливість формування нових форм, смислів демократії, які б забезпечили світову безпекову рівновагу.

Виклад основного матеріалу. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року Президент США Джо Байден зазначив: «Ми знову ведемо велику битву за волю. Битва між демократією та автократією. Між свободою та репресіями». Франція і Німеччина, в свою чергу зауважили – російсько-українська війна призвела до «зміни парадигми», про «Zeitenwende» (Youngs, 2023). Зазначимо, російсько-українська війна змусила країни, які сповідують демократичні принципи та цінності під новим кутом подивитися на глобальні тенденції щодо демократичних процесів, які до цього часу перебували на шляху дедемократизації, що завдало поштовху до зміцнення єдності західних демократій та їх новонабутої мети у захисті демократичних цінностей. Слід зауважити, що зараз формується багато нових напрямів координації політики між демократичними урядами. Сорок країн, у тому числі не лише США та європейські країни, а й Австралія, Японія, Кенія, Нова Зеландія та Південна Корея сформували Консультативну групу по Україні. ЄС та Сполучені Штати активізували свої дипломатичні зусилля з латиноамериканськими демократіями, з Індією, арабським світом. На саміті у травні 2022 року ЄС та Японія зобов'язалися збільшити координацію у глобальних справах між собою та із США (Joint Statement EU-Japan Summit, 2022).

Як відмічає, Ги-Вук Шин, «Вторгнення Росії в Україну викликало геополітичну бурю, яка провокує сейсмічні зрушення в міжнародному порядку. Цей конфлікт, який порівнюють із вторгненням нацистської Німеччини в Україну у 1941 році, стає найбільшою та найруйнівнішою війною в Європі з часів закінчення Другої світової війни. Зараз важко передбачити, як ця війна змінить міжнародний порядок. Однак майже напевно російсько-українська війна стане важливим поворотним моментом, як холодна війна почалася в 1945 році, а ера глобалізації почалася з розпадом Радянського Союзу в 1991 році» (Gi-Wook Shin, 2022). Не можемо не погодитися з такою думкою, але разом з тим, слід зазначити, війна в Україні все більше розпалює дискусії про «кризу міжнародного (ліберального) порядку» (Mearsheimer, 2019), «ми перебуваємо на останній стадії трансформації глобального порядку, заснованого на правилах, у нову архітектуру глобального порядку, що характеризується різноманітністю та множинністю» (Flockhart 2022), «інтелектуальна гегемонія «ліберального порядку» була оскаржена не тільки процесами «відступу від демократії» у багатьох частинах світу, але й суперництвом, що зростає, з боку низки інститутів, що існували після Другої світової війни і не сприймається як щось інклюзивне значною частиною Глобального Півдня» (Zürn, 2018; Lake et al., 2021). Давнє невдоволення держав Глобального Півдня системою міжнародних інститутів, які вважаються нерівноправними, неінклюзивними та упередженими має наслідки у співпраці з посилення міжнародної підтримки України (Tripathi, 2022).

Слід зазначити, два чинники зробили російське вторгнення переломним моментом у битві Заходу за демократію: абсолютна моральна ясність справи України та реальна загроза світовій безпеці з боку нової агресивної Росії. У новітній історії було небагато конфліктів, які були б повністю чорно-білими. Спочатку, за кілька тижнів до вторгнення, низка коментаторів підтримала аргумент Росії про те, що агресія щодо України була результатом розширення НАТО. У промові, озвученій Президентом Російської Федерації В. Путіним, за кілька днів до повномасштабного вторгнення, він описав Україну у відверто імперіалістичних термінах, охарактеризувавши країну як «повністю створену Росією». На відміну від попередніх операцій, зараз участь Росії була прозорою. У перші два тижні війни Росія щодня завдавала понад п'ятдесят ракетних ударів по Україні. Вплив цих дій посилювався тим фактом, що Росія атакувала відкрите суспільство, що складається із західних журналістів. Зауважимо, на відміну від російських військових дій у Чечні в 1999–2000 роках та в Сирії (2011), починаючи з 2015 року, майже всі військові звірства Росії в Україні широко висвітлювалися і продовжуються широко висвітлюватися у міжнародних ЗМІ. Також, майстерні звернення Президента України Володимира Зеленського до українців та зарубіжної аудиторії зрушили важелі та допомогли об'єднати більшу частину світу проти Росії.

Ігнорування Росією норм міжнародного суверенітету відносно України спричинило сильні побоювання країн Європи за європейську безпеку. У промові напередодні повномасштабного вторгнення

Президент Російської Федерації В. Путін відкрито атакував «усю систему міжнародних відносин» і нагадав світові, що «Росія залишається однією з наймогутніших ядерних держав». На противагу, багато європейських лідерів зосередилися на безпосередніх небезпеках, які представляє В. Путін. Після вторгнення канцлер Німеччини О. Шольц наголосив, що «нападаючи на Україну, В. Путін не просто хоче стерти країну з карти світу, він руйнує структуру європейської безпеки, яка існувала у нас після Гельсінкі» (Scholz, 2022). Зазначимо, на відміну від дій Росії у 2008 (Грузія) та 2014 роках (початок війни проти України), у масованому нападі, 24 лютого 2024 року, із застосуванням звичайних озброєнь на одну з найбільших країн Європи не було нічого двозначного чи особливо «гібридного». Крім того, що попередні російські військові вторгнення були націлені на регіони, далекі від європейського центру, зараз російське вторгнення відбулося прямо біля кордонів НАТО. Цей факт – разом із величезним масштабом вторгнення становив набагато очевиднішу загрозу європейській безпеці, ніж усе, що Росія робила після розпаду СРСР.

В цій статті, хочемо звернути вагу, на ще один, як на нашу думку важливий аспект підриву недовіри до демократичних цінностей. Війна Росії проти України загострила зростаюче суперництво між західними країнами та Росією у РБ ООН. Організація Об'єднаних Націй (ООН) нині переживає «екзистенційну кризу» через агресивну війну Росії проти сусідньої країни. (Puri, 2022). Маючи право вето у РБ ООН Росія порушила основні принципи міжнародного права своїм вторгненням в Україну, серед іншого порушила територіальну цілісність суверенної держави і завдала масового удару по цивільному населенню. Система вето РБ ООН не дозволяє цьому інституту належним чином діяти в ситуаціях, коли одна з країн, яка має це право вето, яка має ядерну зброю (і вказує на загрозу його застосування), веде агресивну війну або коли маючи таке право намагається захистити інший режим, який звинувачують у жорстокій війні проти власного громадянського населення, як у випадку Сирії. Зазначимо, нездатність Генерального секретаря ООН Антонію Гутерріша виступити посередником у війні Росії проти України та РБ ООН належним чином впоратися із ситуацією викликала велике розчарування серед світових акторів. Президент України Володимир Зеленський висловив це у своєму виступі в РБ ООН, у квітні 2022 року, у світлі свідчень російських звірств у Бучі: «Чим це відрізняється від того, що творили терористи ІДІЛ? (...) За винятком того, що це робить постійний член Ради Безпеки ООН. (...) Система ООН має бути негайно реформована, щоб право вето не було правом вбивати». Єдиною логічною альтернативою було б визнати неспроможність поради і «повністю розпуститися» (Виступ Президента України на засіданні РБ ООН, 2022).

Сьогодні до ООН є багато запитань зі сторони світових акторів. До прикладу, від низки урядів Глобального Півдня звучить критика, а саме: західні держави досить часто самі порушували міжнародне право, вели агресивні війни (Ірак, 2003 р.), вели військові інтервенції без мандату РБ ООН (Косово, 1999 р.), порушили свій мандат у лівійському випадку у 2011 р. з метою зміни режиму, дестабілізували цілі регіони своїми інтервенціями (Близький Схід) зі стійкими руйнівними наслідками, і як і раніше видають себе за морально вищих правоохоронців «порядку, заснованого на правилах». Зазначимо, подібні «подвійні стандарти» з боку Заходу довгий час підсилювали впевненість Росії в безкарності порушення норм міжнародного права. Кульмінацією такої млявої реакції зі сторони Заходу на дії Росії стала війна в Україні, коли російські політики запропонували ті ж виправдання для застосування сили, які були висунуті західними акторами, такі як запобігання геноциду, захист цивільних осіб (російськомовного населення), боротьба з тероризмом, тощо. Посилаючись на відсутність довіри, двозначність західних акторів, Росія прагнула «реалізувати власне виняткове право на втручання у так званий пострадянський простір, щоб забезпечити російський стиль миротворчих операцій. У цьому регіоні і по можливості не допускати в цей регіон західних акторів» (Allison, 2013, pp. 120–169; Schaller, 2018, p. 30–35). Використання Росією таких аргументів міжнародного права у справі про війну в Грузії також можна інтерпретувати як «перевірку» міжнародної реакції та прагнення до «мовчазного визнання» «російської винятковості в зоні її «привілейованих інтересів» (Allison, 2013, p. 167). Таким чином, військові інтервенції та війни, в які з 1990-х років були залучені країни «п'ятірки», ще більше загострили базовий конфлікт між західними демократіями та авторитарними. І наполегливі заяви західних країн про використання військової сили тільки в благих і розумних цілях не поділялися іншими як виправдання, що заслуговує на довіру.

Зазначимо, російське вторгнення в Україну сталося після більш ніж десятирічного серйозного, але часто тонкого та двозначного нападу на демократію. По-перше, авторитарні популісти в Європі та США вийшли із демократичної системи. В основному вони утримувалися від прямих нападів на демократію через військові перевороти, відкриті посягання на громадянські свободи або спроб «вкрасти» результати виборів. Натомість головний виклик західній демократії виник через менш помітні зусилля щодо політизації державної бюрократії та проникнення в раніше незалежні засоби масової інформації. До прикладу, Віктор Орбан (Прем'єр-міністр Угорщини, 1998–2002; 2010-по нинішній час) в Угорщині не садив до в'язниць опозиціонерів і не намагалися вкрасти вибори, а натомість наповнив державну

бюрократію лоялістами. Опора на такі ненасильницькі, нібито законні заходи щодо монополізації політичного контролю заплутала їх наступ на демократію. Потрібно було вісім років авторитарних зловживань з боку Орбана, щоб Угорщина перестала входити до переліку вільних демократій. Використання Орбаном легалістських нападок на угорську демократію допомогло йому обмежити тиск з боку Європейського Союзу. Протягом багатьох років члени Європейської народної партії (ЄНП) – союзники Угорщини в Європейському парламенті, у тому числі тодішній канцлер Німеччини Ангела Меркель (2005–2021) – утримувалися від відкритої критики Орбана та захищали його уряд від покарання за його авторитарну поведінку.

У тому ж напрямку зусилля Китаю та Росії щодо формування результатів режиму за межами своїх кордонів також були двозначними, більш зосередженими на деградації якості демократії, ніж її масовому демонтажі. Російська інформаційна війна її націленість на численні західні демократичні вибори з 2014 року була спрямована переважно на розпалювання трайбалізму та поляризації, а не на пряму атаку на демократичні інститути. Дії Росії у колишніх республіках СРСР були різноманітними. Так, у 2000-х роках Росія працювала за лаштунками, підтримуючи проросійських автократів, таких як В. Янукович в Україні, з одного боку, але також і підриваючи антиросійські налаштованих автократів у Грузії та Киргизстані, з іншого. Найбільш серйозними нападами Росії на ліберальний порядок були вторгнення до Абхазії та Осетії у 2008 р. та до Криму в Україні у 2014 р. Але ці напади мали не достатню реакцію зі сторони демократичних сил. Як зауважувало ряд дослідників така млява позиція була визвана тим, що зауважені дії Росії були націлені на райони, віддалені від центру Європи, і тому не становили загрози основним інтересам Заходу. Більше того, у цих регіонах вже були високі проросійські настрої, тому Росія могла правдоподібно стверджувати, що російські вторгнення були підтримані значною частиною місцевого населення. Більше того, у Криму участь Росії спочатку була замаскованою і супроводжувалась обмеженим насильством. «Майже очевидно, як така велика країна, як Росія, за останні двадцять років безпосередньо вплинула на багато колишніх радянських республік, щоб зупинити їхні демократичні устремління. Нещодавно ці амбіції призвели до масштабної війни у Європі. Автократація має серйозні наслідки. Автократії схильні до агресії», зазначає С. Ліндберг. За даними дослідження Інституту демократії, після вторгнення в Україну показник «індексу демократії» в Росії впав з і без того дуже низького рівня – 0,10 у 2021 році до 0,07 у 2022 році. Рік повномасштабної війни дав найбільше зниження цього показника за весь час президентства В. Путіна. У дослідженні перераховуються кроки, які ще більше посилити автократію в Росії відразу через кілька днів після оголошення про повномасштабне вторгнення. Серед них низка антидемократичних законів, таких, як заборона поширення «хибної інформації» про «спеціальну військову операцію» і закон про «дискредитацію російської армії», закриття майже всіх незалежних ЗМІ, що залишилися, репресії щодо свободи слова в Інтернеті (понад 247 000 веб-сайтів (заблоковані), і, нарешті, репресії проти громадянського суспільства, включаючи ліквідований ще до війни «Фонд боротьби з корупцією» та організацію захисту цивільних прав «Меморіал», а також жорстоке придушення в країні антивоєнних протестів).

Також, потрібно звернути увагу, ще на один аспект посилення автократії – зміщення балансу економічної сили між автократіями та демократіями. За даними V-Dem, зростаюча кількість автократій нині охоплює 46% світового ВВП, тоді як 1992 року, у кульмінаційний момент попередньої хвилі демократизації, ця частка перевищувала 24% (частка закритих автократій у світовому ВВП зростає з 12 до 25%) . Ключову роль у цьому зсуві відіграло зростання економіки Китаю. Проте швидко зростає економічний вплив інших закритих автократій (В'єтнам, Катар) і електоральних авторитаризмів (Ангола, Єгипет, Малайзія). Нарешті, такі економічно великі країни, як Індія та Туреччина, перейшли з розряду електоральних демократій в електоральні автократії. Як попереджають аналітики якщо тенденція останніх десятиліть збережеться, то автократії незабаром стануть домінуючими у світовій економіці.

Глобальний баланс торгівлі також змістився на користь автократії. Частка світової торгівлі, що здійснюється між демократіями, знизилася з 74% 1998 року до 47% 2022-го. При цьому експорт та імпорт автократій стають менш залежними від демократій – вони дедалі більше торгують між собою. Водночас, залежність демократій у торгівлі від автократій за останні 30 років подвоїлася. І як показав досвід російсько-української війни, ця залежність стала важливим чинником міжнародних відносин та міжнародної безпеки. В Індо-Тихоокеанському регіоні ступінь ліберальної демократії, якою користується середній громадянин, нині впав до рівня, який востаннє спостерігався 1978 року, тобто 45 років тому (Democracy report, 2022). Це був рік, коли Ден Сяопін ініціював лібералізацію китайської економіки, а також тоді, коли через рік після скасування надзвичайного стану Індіри Ганді в Індії. Все той же С. Ліндберг звертає увагу на найнебезпечнішу тенденцію: «процес автократації змінює баланс сил у світі». Отже, ми можемо зробити висновок, що останнє десятиліття було періодом демократичної недуги. Хоча світ залишається набагато демократичнішим, ніж під час холодної війни,

автократи взяли на себе ініціативу і завдали реальних збитків щодо усталених демократій, таких як Угорщина, Індія і, що найважливіше, США (вибори Трампа). Проте атаки на плюралізм були заплутаними, розрізненими та поступовими. Досі ми були свідками повільного вторгнення, а не тотальної атаки (Lindberg, 2022).

Підтвердженням зауважених процесів С. Ліндберга, є відповідь Європи на російську агресію, яка була ускладнена глибокою інтеграцією Росії в європейську економіку та суспільство після холодної війни. Торгівля між Європою та Росією вже різко зросла під час та після розпаду СРСР у 1991 році, збільшившись до 2013 року приблизно до половини російської зовнішньої торгівлі. Хоча торгівля з Європою скоротилася після вторгнення до Криму, вона, як і раніше, становила майже 40% російської зовнішньої торгівлі у 2020 році. У минулому році Росія була п'ятим за величиною партнером з експорту товарів з ЄС і третє місце з імпорту товарів з ЄС. Російські банки також були глибоко інтегровані у світову фінансову систему. Найголовніше, що Європа надзвичайно залежала від російських енергоносіїв (газ, нафта), особливо Фінляндія, Франція, Німеччина, Угорщина, Італія та Польща. 2020 року регіон залежав від Росії приблизно на третину своєї енергетики. До повномасштабного вторгнення Росії в Україну одним із найбільших торгових партнерів Росії була Німеччина, яка імпортувала 55% свого газу з Росії. Крім того, після розпаду СРСР у Європу рушили багаті росіяни. Лондон, зокрема, став привабливим місцем для російських олігархів завдяки розвиненому фінансовому сектору (зі слабким регулюючим наглядом), сильній системі освіти. За останні шість років громадяни Росії, які звинувачуються у корупції чи зв'язках з Кремлем, на яких зараз накладені персональні санкції, придбали британську нерухомість на суму близько \$2 мільярдів. Такі дії західні політики виправдовували, як одним із стимулів для зміцнення економічних зв'язків Заходу з Росією, оскільки вірили в те, що посилення інтеграції спонукає країну до подальшої лібералізації, так як її економіка ставала все більш залежною від західних демократій (Way, 2022). Ці оптимістичні теорії інтеграції, однак, не враховували, що економічні зв'язки можуть також завадити зусиллям щодо притягнення Росії до відповідальності за порушення. Як зазначають П. Коен та С. Рід (New York Times), «оборотною стороною взаємного інтересу є взаємний біль». Така реальність зменшила бажання Європи до санкцій. Насправді режим В. Путіна зміг встроїти свої пазури в частину європейської еліти – феномен, який найкраще ілюструє колишній канцлер Німеччини Герхард Шредер (1998–2005), послідовний лобіст інтересів Росії, який називав В. Путіна «бездоганний демократ», займав посаду у державній російській нафтовій компанії «Роснефть», яка потрапила під санкції після анексії Криму. Також, Росія зміцнила зв'язки з автократами у Сербії та Угорщині. Вона уклала угоди з обома країнами щодо збереження низької ціни на енергоносії.

Аналізуючи ряд проведених досліджень Інституту демократії ми можемо обґрунтовано зазначити, ефективній відповіді на нападки на лібералізм завадила загальна деморалізація та дисфункція Заходу. Війна в Іраку (2003–2011 рр.) дискредитувала просування західної демократії в очах багатьох світових акторів, а фінансова криза 2008 р. та європейська боргова криза 2009 р. виявили фундаментальні проблеми у західній економіці та структурах управління. Європейський Союз дуже розколовся після рішення Великобританії залишити ЄС. Гострі відносини між Великобританією та ЄС поглинули європейську політику з 2016 року. Ще гірша була справа в США, які ставали все більш поляризованими. Замість того, щоб просувати та відстоювати демократію в інших країнах як країна, яка взяла на себе функції «світового демократа», Дональд Трамп (Президент США, 2017–2021) неодноразово вихваляв авторитарних лідерів. Така дисфункція, стверджує Дж. Джон Ікенберрі, може бути частково пов'язана з «кризою успіху» після краху комунізму. Ікенберрі припускає, що відсутність спільної екзистенційної загрози послабила згуртованість ліберального Заходу та створила сприятливі умови для роздробленості та піднесення авторитарних політиків, які відкрито ставлять під сумнів міжнародний ліберальний порядок. Жахи Другої світової війни, які спонукали ціле покоління європейців об'єднатися для перемоги над силами самодержавства та націоналізму, стали далеким спогадом. Хоча виклики лібералізму та демократії були цілком реальними але їм не вистачало тієї ясності, яка панувала під час холодної війни. Загрози існували у повільному кипінні – з небезпеками, надто тонкими та поступовими, щоб спонукати до узгодженої та єдиної демократичної відповіді.

Зазначимо, повномасштабний наступ Росії на Україну 24 лютого 2022 року, дуже плинув на міжнародні норми, що може зрештою знизити хвилю посилення авторитарних загроз. Поеднання моральної ясності та екзистенційної небезпеки виявилось потужною сумішшю у мотивації європейських держав до дій, ознаменувавши глибоке зрушення в їх політиці щодо Росії. Так, через декілька днів після вторгнення насамперед розрізнений і повільний ЄС відповів шквалом заходів, які склали найбільший пакет санкцій, які будь-коли були накладені на одну країну. Протягом тижня після вторгнення ЄС разом зі США запровадив фінансовий еквівалент «шоку і тремтіння». Багатьом російським було відмовлено в доступі до інструменту фінансових транзакцій SWIFT, що різко ізолювало російську економіку. ЄС та США також заборонили угоди з Центральним банком Росії. Також, США,

ЄС та Канада ввели індивідуальні санкції проти В. Путіна, міністра закордонних справ Росії С. Лаврова та сотень представників російської еліти. У свою чергу, сотні іноземних компаній почали залишати Росію, включаючи фірми у сфері енергетики (BP, Exxon Mobil, Shell), засобів масової інформації (Walt Disney), фінансових послуг (Citigroup, Deutsche Bank, Goldman Sachs, Western Union), виробництва (Caterpillar), подорожей та логістики (Hyatt, UPS, кілька авіакомпаній), а також великі міжнародні мережі, такі як Ikea, McDonalds та Starbucks (Yermak-McFaul International Sanctions Group, 2023). Західні компанії, які тривалий час були невід'ємною частиною життя російського середнього класу, раптово припинили свою діяльність.

Зміна позиції ЄС відобразила швидкі зміни в окремих європейських країнах, спричинені повномасштабним вторгненням. Найважливіша і найрадикальніша трансформація відбулася в Німеччині, яка історично мала тісні зв'язки з Росією і давню відданість пацифізму з часів Другої світової війни. Спочатку здавалося, що уряд Німеччини неохоче надає суттєву підтримку Україні. Напередодні вторгнення Берлін запропонував відправити п'ять тисяч касок. Згодом Німеччина, 22 лютого 2023 року, зупинила газопровід «Північний потік-2» між Росією та Німеччиною. Потім, через три дні після початку вторгнення, німецький Бундестаг зібрався на позачергове засідання, щоб заявити про фундаментальну зміну ролі Німеччини у світі. Коли українські прапори майоріли біля Рейхстагу, канцлер Німеччини О. Шольц оголосив, що Німеччина запровадить жорсткі санкції проти Росії та надасть військову допомогу Україні. Посилаючись на «безпринципність В. Путіна, несправедливість, біль українців», а також зусилля Росії «створити новий порядок у Європі», уряд Шольца погодився відправити Україні тисячу протитанкових засобів і п'ятсот надводних бронетранспортерів, повітряні ракети з німецьких військових запасів у найкоротші терміни і збільшити військові витрати на €100 млрд, третій за величиною витрати на оборону.

Подібні зрушення прокотилися всією Європою, традиційно нейтральні Фінляндія та Швеція вирішили надати Україні летальну зброю та оголосили про плани збільшити витрати на оборону. Італія, яка сильно залежить від російських енергоресурсів, виступила за підтримку санкцій, незважаючи на те, що три партії правлячої коаліції раніше підтримували тісніші зв'язки з Москвою. Незабаром після вторгнення італійський уряд конфіскував вілли і яхти на суму €143 млрд. у п'яти російських олігархів, що потрапили під санкції. Великобританія заморозила активи багатьох російських олігархів та прискорила ухвалення законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей Росією. Зрештою, Швейцарія, яка зберігала нейтралітет під час Другої світової війни, ухвалила санкції ЄС та заморозила російські активи в країні. Така єдина відповідь Заходу вплинула на «авторитарне міжнародне співтовариство» (В. Силицький). Як ми можемо спостерігати за результатами голосування в ООН російсько-українська війна посягла розбіжності у коаліції авторитарних країн, що виникла на початку двадцять першого століття на фоні боротьби з просуванням демократії (United Nations, 2023).

Слід зазначити, на той час як розрив між демократією та автократією на тлі російсько-української війни стає більш суттєвим, має місце потужна динаміка, яка послаблює його. Поряд із більш ідеалістичною відданістю демократії новий контекст підштовхує західні країни та інші демократії до більшого прагматизму. Так, ЄС та США посилюють більш тісні зв'язки з авторитарними режимами, щоб протистояти Росії. США та деякі європейські держави звертаються до країн Перської затоки, щоб замінити російський газ і пом'якшили свою позицію щодо Венесуели, що експортує нафту. США витратили значний політичний капітал, намагаючись переконати країни Арабського світу до зміни позицій при голосуванні в ООН та рішень ОПЕК+ відносно Росії. Лідери Франції та Німеччини закликають до кращої співпраці ЄС із Китаєм, незважаючи на те, що вони прагнуть зменшити торговельну залежність від нього.

Але, разом з тим, щоразу, коли виникають розмови про однотайну демократичну координацію – як це періодично траплялося в кризові моменти протягом останніх двадцяти років, то ми можемо спостерігати, що в цьому питанні позиції різних держав не збігаються по лінії розділу між демократією та автократією. І цього разу, на жаль, ситуація нічим не відрізнялася. Індія та Південна Африка утрималися у резолюції ООН про вторгнення. Демократичний Ізраїль відмовився запровадити санкції проти Росії, тоді як авторитарний Сінгапур зробив це (United Nations, 2022). Отже, серед урядів, які відмовилися засудити Росію, було багато тих, які лише двома місяцями раніше брали участь у саміті за демократію під керівництвом США та пообіцяли посилити координацію між демократіями. Між демократичними країнами залишаються розбіжності щодо того, що можна було б назвати геополітичною демократією. У червні 2022 року кілька латиноамериканських демократій бойкотували Саміт країн Америки. Під час підготовки до Саміту за демократію 2022 року також стало зрозуміло, що африканські, азійські та латиноамериканські демократії, як і раніше, не хочуть використовувати демократію як інструмент геополітичного суперництва. Хоча вони можуть рухатися до певної переоцінки цієї позиції після подій в Україні, ці демократії навряд чи повністю відкинуть сумніви.

Об'єктивно зазначимо, питання відновлення довіри та посилення демократичних процесів повинно бути не лише в посиленні співпраці між різними демократіями, а знайти, зокрема інші сенси

глибших партнерських відносин, у тому, як вони мають працювати і для чого їх слід використовувати. Так, західні демократії можуть бути більш зацікавлені у використанні надійних засобів для свого захисту, але це не те саме, що просувати демократію в усьому світі. На даний момент «захист демократії» зосереджений переважно на тому, щоб демократії захищали себе з більшою рішучістю, а не на розширенні таких стратегічних інструментів, як свобода слова, політичні права громадян (Cheeseman, Desrosiers, 2023). Жорстка західна стратегія проти Росії – це далеко не те саме, що й демократична стратегія. Схема «демократія проти автократії» набуває форми мобілізуючого наративу для стратегічних політик – таких як зусилля щодо припинення залежності від російських енергоресурсів або збільшення витрат на європейську безпеку, які не обумовлені ідеологічною прихильністю до підтримки демократії як такої. Зазначимо, більш послідовне злиття геостратегії та демократії вимагатиме від західних держав значно збільшити свої дипломатичні зусилля та ресурси спеціально для підтримки демократичних норм. Оскільки, необхідність підтримувати демократів в автократичних країнах – це не те саме, що геополітичне суперництво з автократичними урядами.

Серед дослідників є побоювання, що наратив «захист демократії», який зараз на тлі російсько-української війни став стратегією «демократії проти автократії», після війни стане другорядним. Вони приводять ряд обґрунтувань: більшість дебатів ведеться навколо того, чи виступають незахідні демократії рішуче проти російського вторгнення; підтримка демократії залишається другорядною серед незахідних демократій, оскільки багато хто з них реагує на розмови про демократичну координацію, вказуючи на подвійні стандарти Заходу. Вони також залишаються відносно обережними у підвищенні рівня свого власного внеску на демократичну підтримку як елемент своїх стратегічних інтересів. «Якщо «демократія – це безпека», як зараз стверджують багато лідерів, можна було б очікувати, що кожне збільшення видатків на оборону супроводжуватиметься збільшенням фінансування демократії. Тим не менш, хоча європейські демократії та Японія швидко збільшили свої витрати на оборону, вони ще не збільшили свою підтримку демократії. Наприклад, Німеччина взяла на себе зобов'язання витратити додаткові €100 млрд. на оборону, але вона не має наміру збільшувати свої витрати на демократію аналогічним чином. (...) Витрати західних демократій на підтримку демократії, як і раніше, становлять незначну частку їхніх оборонних бюджетів, і цей розрив збільшуватиметься внаслідок війни в Україні. Більше того, витрати на гуманітарну підтримку під час конфлікту та зусилля щодо запобігання надзвичайній ситуації з продовольчою безпекою, ймовірно, зменшать кошти інших бюджетів, у тому числі на допомогу демократії. (...) Війна в Україні може бути разовою подією, а не провісником нової великої тенденції до посилення підтримки демократії» (Cheeseman, 2023).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи зауважені виклики, ми можемо зробити обґрунтований висновок – демократія переживає глобальну еволюцію. І багато в чому вона пов'язана з російсько-українською війною, і тим як ця війна завершиться. Зазначимо, ця війна є унікальною, оскільки, вона є масовим військовим вторгненням автократії. Як зазначив Джо Байден, Президент США під час візиту до Києва 20 лютого 2023 року, «Україна разом із підтримкою цивілізованого світу обов'язково здобуде перемогу в битві між автократією і демократією. Адже йдеться про стабільність не лише в Україні, регіоні та Європі в цілому, йдеться про збереження балансу світової архітектури безпеки». Але, як звертає увагу Інститут демократії, майже в усіх західних країнах заяви про відносини між демократіями та автократіями в міжнародній системі, як і раніше, далекі від їхньої практичної підтримки демократії і це викликає занепокоєння (Democracy report, 2023).

Постає питання наскільки демократії зможуть консолідуватися і призупинити наступ автократії. Не забуваємо про тоталітарні режими, які як і авторитарні володіють ядерною зброєю. А питання контролю над ядерною зброєю, як зауважують дослідники (Потехін О., Нойнек Г., Макгроу О., Крепон М., Брукс Л., Макгроу О., Танненвальд Н., Броді Б., Фрідман Л.) сьогодні переживає найскладніший період в своїй історії. І майбутнє контролю над ядерною зброєю залишається під великим питанням. Сьогодні ніхто не може офіційно підтвердити – скільки фактично країн володіють ядерною зброєю, скільки в розробці і скільки прагне мати. Так, ми зараз спостерігаємо поступальний процес посилення і консолідації колективного Заходу на Росію, яка є сьогодні закритою автократією, країною, яка володіє ядерною зброєю, яка є членом РБ ООН і яка напала на демократичну Україну при тому будучи одним із гарантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) і дозволила собі вдатися до політики ядерного шантажу. І тут ми можемо виділити думку К. Уолтца, який зазначає, що «збройні конфлікти породжуються самою природою міжнародної системи ...». А як ми бачимо світова система безпеки виявилася безсилою перед свавіллям Росії. Тому, у світової спільноти є багато питань до ООН, як структури, яка була створена для забезпечення – «Підтримувати міжнародний мир та безпеку. <> Здійснювати міжнародне співробітництво в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до

прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови та релігії. <> Бути центром для узгодження дій націй у досягненні цих загальних цілей» (Розділ I, стаття 1 «Цілі та принципи» Статут ООН, 1945), яку об'єктивно, сьогодні, можна порівняти з Лігою Націй кінця 1920-х років: претензії на роль світового арбітра не підкріплюються реальними повноваженнями впливу.

Як зауважує В. Єльченко, постійний представник України в РБ ООН (2016-2018 рр.), «створена у 1945 році після Другої світової війни система колективної безпеки, яка базується на Статуті ООН, себе вичерпала. Нинішня ООН не відповідає нормативним канонам ліберальної демократії» (Єльченко, 2023). Отже, повинна бути запропонована зовсім нова конфігурація архітектури світової безпеки, яка б відповідала сучасним викликам кризових ситуацій світового політичного процесу та закрила питання «подвійних стандартів». Відстоювала та забезпечувала принципи, що демократія, розвиток і права людини є взаємозалежними та взаємодоповнючими. На нашу думку, саме Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, як ядерної країни на неядерну країну і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, має беззаперечне право на пропозицію світовому товариству свого бачення нової архітектури світової системи безпеки, яка б дійсно відстоювала і забезпечувала демократичні принципи рівності, інклюзивності та солідарності, оскільки, саме демократія є однією з основних цінностей суспільства. Зазначимо, світ більше не може продовжувати ділитися на два «табори» демократій і автократій. Продовження такої парадигми є небезпечне, оскільки на світовій політичній арені є багато конфліктних точок, які можуть залишитися поза увагою і нести в перспективі вкрай складні наслідки. Тому, дуже важливо проведення наукових досліджень та напрацювання нових концептуальних моделей, які змогли б дати відповідь на таке важливе питання як формування нової глобальної ефективною системи безпеки і наближення країн до її реалізації.

Buryachenko O. Democracy vs. autocracy in the context of the Russian-Ukrainian war

The article analyzes and examines the issues of the Russian-Ukrainian war as a global challenge and the evolution of democracy. The conducted research on the mentioned topic is part of the scientific study "Formation of a new global security system: the Russian-Ukrainian war as a factor in the evolution of world politics."

The study of analytical reports, documents, international agreements, legislative acts, and scholarly positions has made it possible to identify consistent trends, which allow the author to conclude that the Russian-Ukrainian war has become a global challenge for democracy worldwide. Additionally, the author concludes that Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, has influenced international norms, potentially reducing the wave of authoritarian threats that have been growing in the past decade. The combination of moral clarity and existential danger has proven to be a powerful motivator for European states, resulting in a profound shift in their policies. However, the author notes that among researchers, there are concerns that the narrative of "defending democracy," which has now become a strategy of "democracy versus autocracy" in the context of the Russian-Ukrainian war, may become secondary after the war. The "democracy versus autocracy" framework is taking the form of a mobilizing narrative for strategic policymakers, such as efforts to reduce dependency on Russian energy resources or increase security expenditures that are not necessarily driven by ideological support for democracy per se. It should be noted that a more coherent fusion of geopolitics and democracy will require Western states to significantly increase their diplomatic efforts and resources to support democratic principles and norms. Thus, we observe a progressive process of strengthening and consolidating the collective West's stance against Russia, which is currently a closed autocracy, a country possessing nuclear weapons, a member of the UN Security Council, and one of the guarantors of the Budapest Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of nuclear weapons, but has resorted to nuclear blackmail. However, the Western strategy against Russia is not synonymous with a democratic strategy. The question arises as to how democracies can consolidate and halt the advance of autocracy. In particular, the author notes that there are many questions about the United Nations within the global community and emphasizes that the current UN does not adhere to the normative canons of liberal democracy. The system of collective security established in 1945 after the Second World War, based on the UN Charter, has become exhausted. Therefore, an entirely new configuration of global security architecture needs to be proposed, one that meets the challenges of today's crisis situations in the global political process and addresses the issue of "double standards." It should defend and ensure that democracy, development, and human rights are interdependent and mutually reinforcing principles.

The author draws attention to the fact that Ukraine, which found itself at the epicenter of Russia's attack and had all security guarantees violated by key geopolitical players, and which is currently at the

forefront of defending democracy, has an undisputed right to propose its vision of a new global security system to the international community. This system should genuinely uphold and ensure democratic principles of equality, inclusivity, and solidarity, as well as balance the global security architecture.

Key words: Russian-Ukrainian war, democracy, autocracy, international security, world security architecture, UN, Ukraine, Russia, EU, USA.

Література:

1. Democracy report 2023. Defiance in the Face of Autocratization. URL: https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf.
2. Lindberg S. Democracy and autocracy in the modern world: who wins? 2022. URL: <https://www.golosameriki.com/a/global-trends-for-autocracy-and-democracy/7006224.html>.
3. Democracy report 2022. Autocratization Changing Nature? URL: https://www.v-dem.net/documents/19/dr_2022_ipyOpLP.pdf.
4. Applebaum A, Mounk Y. Ukraine is now the front line in the global struggle for democracy. February 24, 2022. URL: <https://hub.jhu.edu/2022/02/24/ukraine-struggle-for-democracy/>.
5. Youngs R. Autocracy Versus Democracy After the Ukraine Invasion: Mapping a Middle Way. July 20, 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/2022/07/20/autocracy-versus-democracy-after-ukraine-invasion-mapping-middle-way-pub-87525>.
6. Joint Statement EU-Japan Summit. May 12, 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/ga/press/press-releases/2022/05/12/joint-statement-eu-japan-summit-2022/?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=5165f47134-EMAIL_CAMPAIGN_2022_05_12_03_56&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-5165f47134-190698572.
7. Gi-Wook Shin. In the Wake of Russia's Invasion of Ukraine, Korea Should Join Its Peers in Defending the Liberal International Order. June 1, 2022. URL: <https://fsi.stanford.edu/news/wake-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-korea-should-join-its-peers-defending-liberal-international>.
8. Mearsheimer J. Bound to fail: the rise and fall of the liberal international order. 2019. *International Security* 43 (4):7–50.
9. Zürn M. A theory of global governance: authority, legitimacy, and contestation. Oxford: Oxford University Press. 2018.
10. Lake D., Martin L, Risse T. Challenges to the liberal order: reflections on international organization. 2021. *International Organization* 75(2):225–257.
11. Tripathi S. Seeing beyond 'either/or': global south's dilemmas on the Ukraine crisis. 2022. URL: <https://www.gcr21.org/publications/gcr/gcr-quarterly-magazine/global-cooperation-research-1-/2022>. Accessed 1 December 2022.
12. Scholz O. Reden zur Zeitenwende. 2022. URL: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf>.
13. Puri L. The Russia-Ukraine war: the last crisis to break the UN camel's back? Special report, Vol. 190. 2022. New Delhi: Observer Research Foundation.
14. Виступ Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН. 5 квітня 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zasidanni-radi-bezpeki-onn-74121>.
15. Roy A. Russia, the west, and military intervention. 2013. Oxford: Oxford University Press.
16. Schaller C. Völkerrechtliche Argumentationslinien in der russischen Aussen- und Sicherheitspolitik. Studie, Vol. 10. 2018. Berlin: SWP.
17. Way L. The Rebirth of the Liberal World Order? March 21, 2022. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/the-rebirth-of-the-liberal-world-order/>.
18. Yermak-McFaul International Sanctions Group. URL: <https://sanctions.kse.ua/en/yermak-mcfaul-group/>.
19. United Nations. April 26, 2023. URL: <https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>.
20. United Nations. March 1, 2022. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12406.doc.htm>.
21. Cheeseman N, Desrosiers M-E. March 15, 2023. Learning to Do No Harm to Democracy in Engagement With Authoritarian States. URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/03/15/learning-to-do-no-harm-to-democracy-in-engagement-with-authoritarian-states-pub-89255>.
22. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
23. ООН і Радбез жодному реформуванню не підлягають. Необхідна нова система колективної безпеки. Радіо Свобода, 24 травня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyna-radbez-onn-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>.

References:

1. Democracy report 2023. (2023). Defiance in the Face of Autocratization. Retrieved from https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf.
2. Lindberg, S. (2022). Democracy and autocracy in the modern world: who wins? Retrieved from <https://www.golosameriki.com/a/global-trends-for-autocracy-and-democracy/7006224.html>.
3. Democracy report 2022. (2022). Autocratization Changing Nature? Retrieved from https://www.v-dem.net/documents/19/dr_2022_ipyOpLP.pdf.
4. Applebaum, A., Mounk, Y. (2022). Ukraine is now the front line in the global struggle for democracy. February 24, 2022. Retrieved from <https://hub.jhu.edu/2022/02/24/ukraine-struggle-for-democracy/>.
5. Youngs, R. (2022). Autocracy Versus Democracy After the Ukraine Invasion: Mapping a Middle Way. July 20, 2022. Retrieved from <https://carnegieeurope.eu/2022/07/20/autocracy-versus-democracy-after-ukraine-invasion-mapping-middle-way-pub-87525>.
6. Joint Statement EU-Japan Summit. (2022). Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/ga/press/press-releases/2022/05/12/joint-statement-eu-japan-summit-2022/?utm_source=POLITICO.EU&utm_campaign=5165f47134-EMAIL_CAMPAIGN_2022_05_12_03_56&utm_medium=email&utm_term=0_10959edeb5-5165f47134-190698572.
7. Gi-Wook Shin. (2022). In the Wake of Russia's Invasion of Ukraine, Korea Should Join Its Peers in Defending the Liberal International Order. June 1, 2022. Retrieved from <https://fsi.stanford.edu/news/wake-russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-korea-should-join-its-peers-defending-liberal-international>.
8. Mearsheimer, J. (2019). Bound to fail: the rise and fall of the liberal international order. *International Security* 43(4):7–50.
9. Zurn, M. (2018). *A theory of global governance: authority, legitimacy, and contestation*. Oxford: Oxford University Press.
10. Lake, D., Martin, L and Risse, R. (2021). Challenges to the liberal order: reflections on international organization. *International Organization* 75(2):225–257.
11. Tripathi, S. (2022). Seeing beyond 'either/or': global south's dilemmas on the Ukraine crisis. 2022. Retrieved from <https://www.gcr21.org/publications/gcr/gcr-quarterly-magazine/global-cooperation-research-1/-/2022>. Accessed 1 December 2022.
12. Scholz, O. (2022). Reden zur Zeitenwende [Speeches at the turn of the century]. Retrieved from <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf>. [in German].
13. Puri, L. (2022). The Russia-Ukraine war: the last crisis to break the UN camel's back? *Special report*, Vol. 190. New Delhi: Observer Research Foundation.
14. Vystup Prezydenta Ukrainy na zasidanni Rady Bezpeky OON. [Speech of the President of Ukraine at the meeting of the UN Security Council]. April 5, 2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zasidanni-radi-bezpeki-oon-74121>. [in Ukrainian].
15. Roy, A. (2013). *Russia, the west, and military intervention*. Oxford: Oxford University Press.
16. Schaller, C. (2018). *Völkerrechtliche Argumentationslinien in der russischen Aussen- und Sicherheitspolitik [Lines of argumentation in international law in Russian foreign and security policy]*. Studie, Vol. 10. Berlin: SWP. [in German].
17. Way, L. (2022). The Rebirth of the Liberal World Order? March 21, 2022. Retrieved from <https://www.journalofdemocracy.org/the-rebirth-of-the-liberal-world-order/>.
18. Yermak-McFaul International Sanctions Group. Retrieved from <https://sanctions.kse.ua/en/yermak-mcfaul-group/>.
19. United Nations. (2023). Retrieved from <https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>.
20. United Nations. (2022). Retrieved from <https://press.un.org/en/2022/ga12406.doc.htm>.
21. Cheeseman, N., Desrosiers, M-E. (2023). Learning to Do No Harm to Democracy in Engagement With Authoritarian States. March 15, 2023. Retrieved from <https://carnegieeurope.eu/2023/03/15/learning-to-do-no-harm-to-democracy-in-engagement-with-authoritarian-states-pub-89255>.
22. United Nations Charter. Retrieved from <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
23. OON i Radbez zhodnomu reformuvanniu ne pidlihaiut. Neobkhidna nova systema kolektyvnoi bezpeky. [The UN and the Security Council are not subject to any reform. A new collective security system is needed]. *Radio Svoboda*. May 24, 2023. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyna-radbez-oon-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.05.2023

Стаття рекомендована до друку 06.06.2023